

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ

УКРАЇНЦІ
ІСТОРІЯ НЕСКОРЕНИХ

Фото люб'язно надано автором

Іван Ярославович Хома — кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та етнокommунікації Національного університету «Львівська політехніка». Автор статей про громадські, політичні, військові події та діяльність Є. Коновальця в роки Української національної революції, науково-популярної книги (Київ, 2011) та монографії (Львів, 2016) про військове формування Січових Стрільців у 1917—1919 рр.

Особистість • Доля • Міф

Червона Москва після знищення Симона Петлюри бачила в особі Євгена Коновальця свого головного противника. Найвище досягнення полковника Коновальця — створення Організації Українських Націоналістів (ОУН) та Української військової організації (УВО) як ядра ідейно-політичної системи поневоленого, але не скореного народу. Йому було відпущено тільки два десятиліття для служіння Україні, і протягом цього часу він створив політично свідомий та активний тип українця-громадянина, ставши справжнім його уособленням. Дізнайтесь, як він служив Україні в боротьбі за свободу і державність нації, яка десятиліттями кривавої боротьби виборює право бути.

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-1470-5

9 786171 214705

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ

Іван Хома

Іван Хома

ЄВГЕН
КОНОВАЛЕЦЬ

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УКРАЇНЦІ
ІСТОРІЯ НЕСКОРЕНИХ

Іван Хома

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ

ХАРКІВ **2016** **КЛУБ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ**

УДК 94(477)
ББК 63.3(4Укр)6
Х76

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки *Владислав Прокопів*

Популярне видання

ХОМА Іван
Євген Коновалець

Керівник проекту *В. В. Столяренко*
Координатор проекту *К. В. Новак*
Відповідальний за випуск *І. Г. Веремій*
Редактор *О. О. Старова*
Художній редактор *Ю. О. Сорудейкіна*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *І. М. Крамаренко*

Підписано до друку 20.07.2016.
Формат 70х100/32. Друк офсетний.
Гарнітура «Minion Pro». Ум. друк. арк. 20,64.
Наклад 6000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cor@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів на ПП «ЮНІСОФТ»
Свідоцтво ДК №3461 від 14.04.2009 р.
www.ttornado.com.ua
61036, м. Харків, вул. Морозова, 13Б

ISBN 978-617-12-1470-5

- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2016
- © Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2016

Вступ

До кінця 2013 — початку 2014 р., тобто під час подій, що вже вписані в історію України як Євромайдан та Революція гідності, політика пам'яті представляла національно-визвольні змагання першої половини ХХ ст. як ту сторінку, пов'язану з недостатньою національною зрілістю, що спричиняє ідейні протиріччя, змушує просити вибачення, веде до поділу суспільства, є дражливою тощо. При цьому в науковій літературі, яка побачила світ за роки незалежності, українські та зарубіжні історики акцентували особливу увагу на необхідності враховувати досвід. Указували, що особливості та закономірності історії української державності та національно-визвольних змагань потребують, щоб основи державної політики були спрямовані на постійне зміцнення духовної, освітньої, соціально-економічної та військової безпеки держави для захисту суверенітету та територіальної цілісності.

Інакше кажучи, політика пам'яті ніби не помічала наукові доробки істориків, а також була позбавлена необхідності роз'яснювати сформовані ще комуністичною тоталітарною пропагандою ідеологічні схеми та штампи. Натомість таку пропаганду толерували, дуже обережно ставилися до засудження злочинів комуністичного режиму проти українців, багатьох інших націй та людства в цілому. Донедавна понад половина України перебувала в «полоні» символів тоталітаризму, прізвищ ініціаторів та виконавців комуністичних злочинів, увічнених у вигляді пам'ятників, назв вулиць, підприємств, сіл, міст тощо. Усе це було дієвим інструментом збереження України в посттоталітарному стані та підтримання конфлікту

в суспільстві, адже відбувалося на тлі відродження не забутої, а забороненої та сфальсифікованої пам'яті про події першої половини ХХ ст. Наприклад, щороку на державному, а не на регіональному рівні вшановували пам'ять героїв Крут, але водночас назви вулиць на честь тих, хто розпочав війну проти Української Народної Республіки — Антонова-Овсієнка, Муравйова та інших, — зберігалися в багатьох містах України.

Унаслідок цього не історичний досвід, а сучасна збройна агресія Росії проти України кардинально змінила ставлення суспільства до такої політики пам'яті. Тобто те минуле, яке ніби не помічали, стало сьогодні реальністю. Це актуалізувало історичну спадщину й роботу над новими дослідженнями. Адже значна частина суспільства, громадські та політичні сили потребують, а деколи й вимагають враховувати історичний досвід у припиненні розпочатої Росією проти України «гібридної війни», у міжнародній політиці, у проведенні реформ тощо. Започаткована боротьба з комуністичною тоталітарною спадщиною потребує вироблення історичної пам'яті, в основу якої буде покладена можливість пізнавати та обговорювати минуле, а не користуватися пропагандистськими шаблонами.

З цією метою пропонуємо читачеві науково-популярну книжку, присвячену життю та діяльності Євгена Коновальця, який народився в селі Зашків поблизу Львова (на території тодішньої Австро-Угорської імперії) у сім'ї, де батько був директором української школи, а мати — учителькою. Під час навчання в українській гімназії у Львові Євген виявив цікавість не тільки до науки, але й до громадського та політичного життя, що вирувало в місті вже не одне десятиліття та було пов'язане з відносинами українців і поляків. Уже

в університетські роки Коновалець інтегрувався в український громадсько-політичний рух, під час участі в якому не тільки демонстрував небайдужість, яка часто дозволяє «засвітитися» та «просунутися» в суспільстві, а й брав відповідальність за українську справу. А це вже вимагало активності, творчості, здатності організовувати навколо себе одноподумців, уміння реалізовувати ініціативи, застосовувати знання й здібності, розум і мудрість тощо.

На початку Української національної революції в березні 1917 р. Коновалець перебував на території Росії, у таборі для військовополонених. Однак уже влітку 1917 р. Євген утік із російського полону в Київ, де розпочався процес відродження засад української державності, і пройшов усі етапи боротьби за неї. У віці 27 років він став однією з ключових постатей Української національної революції та особою, яку з кінця 1918 р. більшовицьке командування добре ідентифікувало серед інших українських військових. Військова формація Січових Стрільців, яку очолював Коновалець, була однією з найбільш боездатних частин українських армій, котру також часто вирізняло більшовицьке командування. Після поразки революційних державотворчих процесів Євген ініціював та зумів організувати найсильніший у міжвоєнні десятиліття національно-визвольний рух за українську державність в етнічних межах. Рух, що виховав Шухевича, Бандеру та десятки інших українських націоналістів, що спромігся чинити опір нацистському та комуністичному тоталітарним режимам у роки Другої світової війни. Рух, що ще у ХХ ст. здобув перемогу в боротьбі за незалежність України, а сьогодні продовжує змагання за державний суверенітет та гідне життя українців у своїй державі.

ЗАШКІВ — ЛЬВІВ

РОДИНА Й ДИТИНСТВО

Євген Коновалець народився 14 червня 1891 р. у селі Зашків, розташованому приблизно за 19 км на північний захід від Львова в напрямку до містечка Жовква або за 14 км навпростець лісовими стежками. Станом на 1890 р. у селі було 223 будинки, 1357 жителів (1055 греко-католиків, 232 римо-католики, 49 євреїв та представників інших віросповідань). 1886 р. в селі відкрили залізничну станцію. Зі слів товариша Коновальця Степана Шаха, який народився в сусідньому Куликові, «живила зашківців чорна, урожайна земля, вдачу різьбили їм буйні ліси й квітчасті луги. Зашківські ліси притягали до себе людей соковитими малинами, рясними черницями, ожинами та м'ясистими грибами. У районах зашківських лісів жило багато звірини. На левадах бджоли збирали мед, що його зашківські пасічники продавали давніше до куликівської медоситні, а віск до воскобійні, яка виливала свічки для вжитку церков і домашніх потреб (коли не було ще нафтових ламп) на всю куликівську околицю». Представники сучасного старшого покоління жителів Зашкова переповідають, як вони або ще їхні батьки возили на продаж до Львова набіл¹, городину та інші продукти харчування, а восени та взимку навіть дрова.

¹ Молоко й молочні продукти. (Прим. ред.)

Рід Коновальців походив із містечка Комарно (нині місто районного значення Городоцького району Львівської області). У Зашків переїхав жити дід Євгена Михайло Коновалець (1824—1889), який у 1852 р. одружився з Марією Скоробогатою — дочкою зашківського пароха¹ о. Скоробогатого.

На час одруження Михайло Коновалець закінчив духовну семінарію та теологічний факультет Львівського університету. За спогадами Шаха, у сім'ї отця Михайла Коновальця було дев'ятеро дітей (чотири сини та п'ять дочок). Найстарший син Орест став священником і багато років був парохом у селі Страдччі, розташованому приблизно за 21 км на захід від Львова (його син Євген, підхорунжий УГА², загинув у лютому 1919 р. у боях за Львів у групі отамана Андрія Долуда). Другий син Михайла Коновальця Євген, будучи студентом юридичного факультету Львівського університету, помер від запалення легенів під час служби в австрійській армії. Третій син — Михайло — був батьком Євгена Коновальця. Четвертий — Володимир — став парохом села Малехів, яке розташовувалося за 5 км на північ від Львова й було приєднане до парафії Дублян. Попри опір польської громади, Володимир побудував у Дублянах у 1912 р. муровану греко-католицьку церкву, заснував читальню «Просвіти», організував у Малехові осередок «Сокола» й духовий оркестр, який грав на святах у всій околиці. Його син Володимир, випускник Академічної гімназії й згодом австрійський вояк, у 1918 р. брав участь у боях під Києвом із більшовиками й був поранений. Пізніше став священником у станіславській дієцезії³.

¹ Священника.

² Української галицької армії.

³ Церковна адміністративно-територіальна одиниця під керівництвом єпископа в римо- та греко-католицькій церкві, аналог православної єпархії.

Найстаршою донькою отця М. Коновальця була Олімпія, що вийшла заміж за о. Стрільбицького, пароха Наварії, що біля Пустомит та за 15 км на південний захід від Львова. Друга дочка — Сидонія — одружилася з урядовцем Великопольським, третя — Стефанія — стала дружиною о. Кисілевського, що був парохом на Лемківщині, а наприкінці 1896 р. виїхав до США. Четверта донька — Лукія — була заміжня за Іваном Устияновичем, працівником страхового товариства «Дністер» у Львові та членом «Сокола-Батька». П'ята й наймолодша — Євгенія — стала дружиною о. Володимира Стернюка, пароха в Пустомитах, якого в травні 1919 р. поляки ув'язнили в Бригідках (Львів), а потім вивезли до концтабору в Домб'ї (Краків). Їхній син — архієпископ Володимир Стернюк (1907—1997) — був головою Української греко-католицької церкви у підпіллі в 1972—1991 рр.

Родина Скоробогатих із Зашкова також була численна й патріотична. Було в о. Скоробогатого два сини й три дочки. Обидва брати — Корнило й Стефан Скоробогаті — працювали вчителями в народних школах. Три сестри — Марія, Теодора й Анна — були заміжні: дві — за священниками, а наймолодша Анна — за вчителем із Зашкова Михайлом Мармашем, син якого о. Володимир (нар. 1877 р.) був останнім перед Другою світовою війною парохом Зашкова, якого більшовики вивезли з дружиною й сином у Сибір, де вся родина й загинула.

Саме батько Євгена Михайло Коновалець (1859—1944) залишився в Зашкові, де почав учителювати в україномовній народній школі, а згодом став її директором. Одружився з Марією Срокою (походила по матері з польської шляхетської родини Венґжиновських), яка в тій самій школі навчала

дівчат шиття, плетіння, гігієни та першої медичної допомоги. У подружжя Михайла та Марії Коновальців народилося троє синів та донька, яка невдовзі померла. Найстаршим сином був Євген, 22 липня 1894 р. народився Мирон, а 15 травня 1896 р. — Степан.

На виховання Євгена Коновальця, особливо національно-патріотичне, окрім батьків та родинної атмосфери мав великий вплив дядько — о. Володимир Коновалець. Адже у своїй духовній та громадській роботі, особливо в Дублянах, парох фактично був змушений боротися з польським середовищем за побудову греко-католицької церкви, розвивати та пропагувати культурно-просвітницьку діяльність, національну рівноправність тощо.

У Зашкові Євген Коновалець закінчив три класи, а четвертий закінчував у чотирикласній народній школі у Львові. Переїзд до Львова був пов'язаний із бажанням батьків, щоб Євген після початкової школи продовжив навчання в Українській академічній гімназії. 1901 р., закінчивши школу, хлопець вступив до академічної гімназії у Львові, яка розташовувалася в приміщенні Народного дому на вулиці Театральній, а в 1907 р. була перенесена на вулицю Л. Сапєги (сучасна вул. С. Бандери) поблизу «Львівської політехніки». Мешкав Євген під час навчання на вулиці Стефана Чарнецького (сучасна вул. В. Винниченка) у тітки Теодори з родини Скоробогатих.

НАВЧАННЯ В ГІМНАЗІЇ ТА УНІВЕРСИТЕТІ

Навчання в гімназії впродовж восьми років стало для Євгена дорогою в доросле життя. Власне, думати та чинити

по-дорослому він почав десь у 6—7-му класі гімназії, у віці 16—17 років. Коновалець добре інтегрувався в міський простір з усіма його перевагами та недоліками, познайомився з особливостями українсько-польських відносин, здобув перший досвід в організації та проведенні разом з українською гімназійною та студентською молоддю різних громадських заходів, спізнався з новими людьми, знайшов нових друзів, активно формував цілі та завдання для подальшого навчання та громадсько-політичної діяльності.

За спогадами сучасників, Євген був одним із найкращих учнів класу, багато уваги приділяв літературі, філософії, добре знав математику, мав здібності до вивчення латини. Однак вирізнявся не тільки досягненнями в навчанні, але й наполегливістю, упевненістю, витримкою, готовністю до самовдосконалення, почуттям справедливості, відповідальністю, мав повагу серед однокласників тощо.

Однокласник С. Чучман так описує молодого Коновальця в спогадах: «Струнка постать, продовгасте обличчя, правильні риси обличчя й задумливі очі, що завжди дивились у далеч, і незначна усмішка в кутку губів, що дуже часто скидалася на іронічну. Все ходив гарно вдягнений, але його елегантність не мала в собі нічого силуваного та крикливого. Загалом він був маломовний, не забирив надто часто голосу ані в наших дебатах, ані в дискусіях з нашим професором філософії. Не шукав симпатій у товаришів підхліблюванням чи демагогічними промовами. Не носили ми його на руках як свого трибуна. Однак ми завжди вибирали його в склад репрезентації, що мала нас заступити чи то перед директором, чи господарем кляси, чи, врешті, на прилюдних виступах. Бо протягом довголітнього перебування з ним у кожного з нас виробився вже

ясний погляд на його особу з тим, що він не надуже нашого довір'я і що зможе достойно й успішно нас заступити».

У ті роки в гімназії навчалися Петро Франко (1890—1941), Василь Бень (1885—1941), Степан Біляк (1890—1950), Любомир Огоновський (1891—1955), Василь Блавацький (1889—1944), Петро Бубела (1889—1934), Степан Шах (1891—1978), Роман Сушко (1894—1944) і Василь Кучабський (1895—1971). Більшість із них буде постійно перетинатись із Коновальцем у громадській, військовій та політичній діяльності.

Уже як учень шостого класу Євген Коновалець вступив до таємного гуртка гімназистів, де познайомився з особливостями українського громадсько-політичного життя.

Згадуючи згодом викладачів гімназії, Коновалець відзначає передусім «спокій і такт» директора Едварда Харкевича (1855—1913) та «справедливість і серйозність» Іллі Кокорудзи (1857—1933). А особливу роль у становленні юнацького світогляду Євгена відіграв Іван Боберський (1873—1947).

У гімназії І. Боберський викладав руханку (фізкультуру) і німецьку мову та завідував бібліотекою. Під його впливом Коновалець прочитав низку творів норвезького драматурга Г. Ібсена, шведського письменника А. Стріндберга, познайомився з творчістю І. Франка та інших українських авторів. Імпонувало Євгенові й пропагування серед української молоді здорового способу життя, зокрема занять спортом. Коновалець, окрім відвідування уроків із руханки в гімназії, любив увечері ходити в гімнастичний зал у будинку страхового товариства «Дністер» на вулиці Руській; у шостому класі грав у футбол за гімназійну команду «Україна».

На все життя закарбувалося в пам'яті Євгена вбивство 12 квітня 1908 р. галицького намісника Анджея Потоцького

(1861—1908), яке скоїв Мирослав Січинський (1887—1979). На суді Січинський заявив, що це помста за фальсифікацію поляками виборів до Галицького сейму в 1908 р. та за кривди селян. Цей учинок, судовий процес та поведінка Мирослава суттєво вплинули на подальшу активність та принциповість Євгена в національній справі. У листопаді 1911 р. Дмитро Вітовський (1887—1919) та Микола Цеглинський (1883—1956) організували втечу Січинського з в'язниці в Станіславові.

За спогадами Коновальця, іще однією важливою подією за часів його юності стало знайомство з наддніпрянською еміграцією під час I Всеукраїнського студентського з'їзду у Львові, який тривав 5—15 липня 1909 р. й ухвалив рішення створити Український студентський союз. З широко відомих на той час вихідців із Великої України в українському громадсько-політичному середовищі Львова були присутні Андрій Жук (1880—1968) та Микола Залізняк (1888—1950). Зокрема, Жук у 1907 р. переїхав жити до Львова, займався журналістикою, у жовтні 1912 р. ініціював заснування Українського інформаційного комітету, що об'єднав навколо себе майже всіх українських емігрантів. Залізняк емігрував до Львова в 1908 р., навчався на філософському факультеті, працював у Науковому товаристві імені Шевченка, займався журналістикою, а в 1909 р. очолив Український студентський союз.

Загалом гімназійні роки минали на тлі конфронтації українських національних сил із польськими громадсько-політичними колами. На початку XX ст. основні вимоги українців Галичини зводилися до необхідності змінити виборче законодавство та відкрити український університет

у Львові. Чинна виборча система не давала змоги українцям у Галицькому сеймі мати навіть 1/3 місць та збільшити українське представництво у Віденському парламенті. В українському політичному середовищі своєрідною «п'ятою колоною» залишалися москвофіли. У вільний від відвідування занять і підготовки до навчання час Коновалець разом з іншими учнями гімназії долучався до боротьби за національні права та свободи з поляками та москвофільським рухом.

Завершивши в 1909 р. навчання в гімназії, вісімнадцятирічний Євген Коновалець вступив на юридичний факультет. На перших трьох курсах студенти вивчали в основному загальноосвітні предмети, також існувала можливість самостійно опановувати ці курси за лекціями, які можна було придбати. У зв'язку з цим Євген перейшов переважно на вільне відвідування, а більше часу присвячував просвітницькій та громадській діяльності в Зашкові та навколишніх селах. Згадуючи про ці роки, Коновалець відзначав, що для нього важливою була «абсолютна організація як Зашкова, так і довколишніх сіл Львівського повіту — і в напрямі посилення просвіти села, і з погляду закріплення економічно-господарських основ нашого життя, як-от заснування селянських спілок для ощадностей та позик на лад Райфайзена».

Перед літніми канікулами 1912 р. Коновалець разом із Бубелою, як студенти третього курсу, успішно склали перший іспит із права. Серед україномовних курсів, які вони опанували, були «Вибрані питання історії Східної Європи» Михайла Грушевського, «Устрій Австро-Угорщини» Степана Томашівського, «Австрійське приватне право» та «Австрійське кримінальне право» Петра Стебельського.

УЧАСТЬ У ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОМУ СТУДЕНТСЬКОМУ РУСІ

Після закінчення гімназії Коновалець серйозно зайнявся громадською діяльністю. Йому таки вдалося кардинально змінити роботу читальні товариства «Просвіта». При читальні було організовано хор і театральний гурток, які влаштували вистави та концерти не тільки в Зашкові, а й у навколишніх селах. Читальня стала для мешканців села місцем зустрічей, під час яких обговорювали важливі історичні, політичні, соціально-економічні та інші питання. Євген був автором більшості доповідей, зокрема «Про значення товариства “Сокіл”», «Профспілковий рух і його значення», «Тарас Шевченко і його значення для селянства» тощо. У переліку промовців трапляється ім'я Северина Левицького (1890—1962), який виступив із доповіддю «Мазепа і його значення». Між іншим, Северин був рідним братом Ольги Басараб (1889—1924), яка в 1923 р. працювала зв'язковою Євгена Коновальця, і чоловіком двоюрідної сестри Коновальця Оксани Стернюк (1898—1960).

Ще в першій половині 1909 р. Коновалець заснував спортивно-пожежне товариство «Сокіл», в основу діяльності якого, як і всіх подібних українських товариств ще з 1894 р., було покладено виховання в юних українців єдності, національної сили, почуття честі через плекання фізичної культури, витривалості, рухливості, підприємливості, уміння працювати в команді, дисципліни тощо. В одному з листів до львівського товариства «Сокіл-Батько» Євген повідомляв, що 6 листопада в Зашкові під час освячення будинку читальні буде освячено й «Сокіл». Церемонію освячення підлаштува-

ли під розклад поїзда, який вирушав зі Львова о 14 годині 30 хвилин, а в Зашків прибував о 15 годині 15 хвилин. 3 вересня 1911 р. урочисто було освячено прапор. Усі ці заходи перетворювалися на своєрідні національні свята.

До літа 1912 р. Євген брав активну участь у роботі «Сокола».

Пробудження свідомості жителів Зашкова сприяло відкриттю Народного дому в новому приміщенні, куди перенесли читальню «Просвіти», організації постійних бесід, відкриттю споживчого й кредитного кооперативу, заснуванню футбольної команди тощо.

Не покинув Коновалець і громадську роботу в Українському студентському союзі, членом якого став у 1909 р. Цікавим фактом є те, що 5 квітня 1910 р. Євген придбав книжки, які потім передав Українському студентському союзу, зокрема такі, як «Велика селянська війна» (М. Залізняк, 1908 р.), «Звідки взялися і що значать назви “Русь” і “Україна”» (Л. Цегельський, 1907 р.) та «Цар-голод» (О. Бах, 1883 р.). Пізніше придбав видання «Король та народ» (М. Залізняк, 1908 р.), «Начерк історії української літератури» (Б. Лепкий, 1909 р.).

Між тим Євген не оминав політичних подій, що відбувалися у Львові та на його околицях. 1 липня 1910 р. він був присутній на запланованому вічі українських студентів, присвяченому обговоренню того, як не допустити перетворення Львівського університету на польський до створення українського. Польські студенти прагнули зірвати це віче, були спровоковані бійка та стрілянина, що завершилися вбивством українського студента юридичного факультету Адама Коцка, з яким товаришував Коновалець.

4 липня 1910 р. відбулося погребіння Коцка, що перетворилося на багатотисячну українську маніфестацію. З промовами

ЗМІСТ

Вступ	3
Зашків — Львів	6
Родина й дитинство	6
Навчання в гімназії та університеті	9
Участь у громадсько-політичному студентському русі.....	14
Перша світова війна та Українська національна революція	26
Російський полон, втеча з неволі та початок громадської діяльності в Києві.....	26
Перший досвід командування військовою частиною й захисту української державності	43
Командувач Національної гвардії УНР	61
«До Австрії нема чого вертати, бо наша судьба кується тут, в Україні».....	77
Військово-політична діяльність за часів гетьманату	91
Участь в антигетьманському повстанні	105
Військово-адміністративна діяльність у Києві.....	120
На чолі Корпусу Січових Стрільців під час Другої більшовицько-української війни	136
Останні місяці на фронті	156
Провідник військово-політичного підпілля	173
У пошуках нових форм та методів боротьби	173
Повернення до Львова	182
На чолі Української військової організації під час розгортання її діяльності	188
Утвердження українського націоналістичного руху в еміграції.....	194
Через об'єднання націоналістичних сил до створення ОУН....	201
Гарант єдності націоналістів	227
Використані джерела.....	250

ЦИКЛ «УКРАЇНЦІ. ІСТОРІЯ НЕСКОРЕНИХ»

Життєпис, погляди та вчинки видатних українців у контексті історичних реалій. Зробіть власні висновки!

Олеся Ісаюк. **Роман Шухевич**

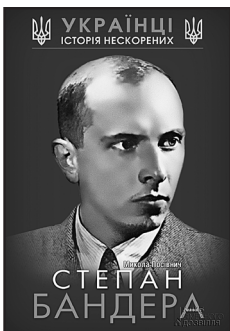
До вашої уваги — перша науково-популярна біографія Романа Шухевича, захопливий опис життєвих перипетій Головного командира УПА та уважний аналіз його вчинків у ті складні часи. Спортсмен, пластун, підпільник, політв'язень, бізнесмен, командир добровольчого батальйону, зрештою, головнокомандувач партизанської армії, перша особа підпільної української державності — це тільки частина іпостасей Романа Шухевича.

Книга базується на архівних матеріалах, маловідомих широкому загалу, та спогадах сучасників.

Т. Барабаш. **Богдан Хмельницький**

Богдан Хмельницький — непересічна постать в українській історії. Важко знайти історичного діяча, якому б давали стільки протилежних оцінок сучасники і нащадки. Польські історики називали Хмельницького виключно «зрадником», честолюбним і віроломним, у радянській історіографії виставляли в ролі поборника «возз'єднання братніх народів», цілковито ігноруючи його державотворчу діяльність. То ким насправді був Богдан-Зиновій Хмельницький? Що зробив для своєї держави, для козацтва, народу? Залишаємо шановному читачу право самому дати відповідь на ці питання...

МИКОЛА ПОСІВНИЧ. **СТЕПАН БАНДЕРА**

Степан Бандера. Хто він? Герой? Зрадник? Символ? Дискусії навколо цієї яскравої та суперечливої особистості не вщухатимуть ще довго.

Що ж робить цього не дуже високого і зовсім не кремезного чоловіка символом, прапором, ім'ям? Чому з одних трибун його називають ворогом, а з інших — Провідником і героєм? Щоб зрозуміти це, варто почати з подолання стереотипів, які утвердилися в суспільстві. Базуючись на архівних документах, цікавих і невідомих широкому загалу матеріалах, автор розповідає про життєпис лідера ОУН без штучно створених міфів: які погляди він мав, якими ідеалами керувався і, зрештою, якою він був людиною.

ОЛЕГ ДРУЗДЄВ. **ІВАН МАЗЕПА**

Його ім'я відоме кожному з нас зі шкільних років. Та у поглядах на цю найвідомішу постать української історії є чимало розбіжностей. Іван Мазепа — хто він? Один із найвидатніших політиків і гетьманів України чи звичайний підданий царя, який під скрутну годину вирішив зрадити його? Яке місце Мазепа в історії українського та російського народів? Автор намагається дати максимально точну і зважену оцінку цій сповненої суперечностей та величі людині.